

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-310-5-1>

УДК 334.012.74:332.1

Наталія ПРЯМУХІНА

Донецький національний університет імені Василя Стуса,

e-mail: n.priamukhina@donnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-0788-7399>

Юрій КРАВЧИК

Хмельницький національний університет

e-mail: yurii_kravchik@khmnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-2780-5605>

ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ В УКРАЇНІ

У дослідженні розкрито актуальність проблеми удосконалення системи інструментів, які можуть ефективно використовуватися в цілях забезпечення ефективного та збалансованого, проблемно орієнтованого місцевого соціально-економічного розвитку територій України. На прикладі однієї з територіальних громад України проаналізовано економічну активність суб'єктів господарювання, що функціонують на її території, зокрема показано структуру видів економічної діяльності територіальної громади, відображено структуру зайнятості населення територіальної громади за видами економічної діяльності, охарактеризовано показники зайнятості, оплати праці та надходжень до місцевого бюджету за сферами господарювання територіальної громади. На цій основі визначено ключові перешкоди місцевого економічного розвитку, зокрема високий рівень дотаційності, залежності від бюджетів вищих рівнів, а також функціонування в громаді організацій бюджетно-комунального сектора; низький рівень розвитку суб'єктів господарювання, які представляють реальний сектор економіки або базових видів економічної діяльності; слабка ділова та бізнес-активність місцевого населення; його зорієнтованість на міжрегіональну та внутрішню регіональну трудову міграцію; недостатня інвестиційна привабливість території для акумулювання тут інвестиційного ресурсу створення нових виробництв, у т.ч. галузі переробної промисловості; обмеженість практик вертикально-горизонтальної інтеграції суб'єктів господарювання, створення кластерних структур, інтеграції з суб'єктами господарювання з сусідніх громад та обласного центру; нерозвиненість елементів системи збереження, формування та нарощування інтелектуально-кадрового ресурсу активізації місцевого економічного та соціального розвитку. Доведено, що задля подолання цих перешкод місцевого економічного розвитку слід сформулювати та поетапно реалізувати арсенал таких інструментів державного управління, як фінансово-інвестиційні, бюджетні, кредитні, грантові та соціально-економічні.

Ключові слова: державне управління; децентралізація; місцевий соціально-економічний розвиток; територіальна громада; інструментарій політики.

Natalia PRIAMUKHINA

Vasyl' Stus Donetsk National University

Yurii KRAVCHYK

Khmelnytskyi National University

IMPROVING THE TOOLS OF THE STATE ADMINISTRATION OF LOCAL ECONOMIC DEVELOPMENT IN UKRAINE

The study revealed the relevance of the problem of improving the system of tools that can be effectively used to ensure effective and balanced, problem-oriented local socio-economic development of the territories of Ukraine.

The purpose of the research is to carry out analysis and identification of problematic aspects, as well as to justify recommendations in terms of improving the tools of local economic development management on the example of one of the territorial communities of Ukraine. On the example of one of the territorial communities of Ukraine, the economic activity of economic entities operating on its territory is analyzed, in particular, the structure of the types of economic activity of the territorial community is shown, the structure of employment of the population of the territorial community by types of economic activity is reflected, the indicators of employment, wages and income are characterized of the local budget by spheres of management of the territorial community. On this basis, the key obstacles to local economic development were determined, in particular, the high level of subsidies, dependence on higher-level budgets, as well as the functioning of public and communal sector organizations in the community; low level of development of business entities that represent the real sector of the economy or basic types of economic activity; weak business and business activity of the local population; its focus on interregional and intraregional labor migration; insufficient investment attractiveness of the territory for the accumulation of investment resources for the creation of new industries, including branches of processing industry; limited practices of vertical-horizontal integration of business entities, creation of cluster structures, integration with business entities from neighboring communities and the regional center; the underdevelopment of the elements of the system of preservation, formation and expansion of the intellectual and personnel resource for the activation of local economic and social development. It has been proven that in order to overcome these obstacles to local economic development, an arsenal of state management tools such as financial and investment (creation of industrial parks, growth centers, clusters; public-private partnership; financial leasing and outsourcing; crowdfunding; creation of revolving funds) should be formed and gradually implemented, budgetary (tax incentives; implementation of local social and economic programs; inter-municipal cooperation; use of participatory budgets), credit (attraction of bank and other lending; provision of guarantees; creation of financial support funds; local bond loans), grant (attraction of resources of international technical, including financial, aid; formation and implementation of grant programs and projects) and socio-economic (stimulation of employment, self-employment, development of entrepreneurship, including social entrepreneurship; provision of social housing; implementation of social inclusion projects).

Keywords: public administration; decentralization; local socio-economic development; local community; policy tools.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

У нашій державі вже вісім років здійснюється реформа децентралізації, згідно якої більшість повноважень передаються з центрального на місцевий рівень державного управління процесами суспільного та соціально-економічного розвитку територій. Також з цією метою делегується й все більша частина фінансових ресурсів від центральних органів влади до органів місцевого самоврядування. Позитивні зміни закономірно відчутні. Однак, більшість місцевих територіальних громад залишаються з невисоким рівнем соціально-економічного розвитку, що перешкоджає становленню високої якості життя населення на багатьох територіях країни. Світовий досвід вказує на те, що існує достатньо широкий і дієвий інструментарій, який може успішно використовуватися територіальними громадами в цілях забезпечення місцевого економічного й соціального розвитку. Однак, в Україні він залишається не задіяним. Це актуалізує завдання удосконалення існуючого інструментарію державного управління місцевим економічним розвитком у нашій державі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теоретико-методичні та прикладні аспекти децентралізації й організаційних аспектів цих процесів висвітлені у наукових дослідженнях низки науковців. Зокрема, серед зарубіжних науковців можна виділити результати досліджень Н. Акаї та М. Сакати [1, с.93-108], Б. Едвардса, С. Ілмаза та Дж. Боекса [2], Дж. Ліна, З. Лію [3, с.1-21] та ін.

До українських дослідників проблематики децентралізації, у тому числі в аспекті підвищення ефективності управління місцевим економічним розвитком, відносяться І. Білецька [4, с.25-32], І. Литвинчук, О. Скидан та О. Іванюк [5, с.422-433], І. Сторонянська, Л. Бенюк, Х. Патицька, І. Гринчишин, В. Чемерис [7, с.76-79] та ін. [6, с.43-62; 8].

Водночас мало висвітленим, на сьогоднішній день, залишається питання формування та імплементації нових підходів до забезпечення якісного та ефективного місцевого економічного розвитку територіальних громад, причому із урахуванням відповідної специфіки їх функціонування та розвитку в Україні.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Крім того, більшість територіальних громад мають власні яскраво виражені особливості їх становлення і поступу. Відповідно, розширення та ефективізація інструментарію державного управління місцевим економічним розвитком має їх враховувати, що щоразу потребує нового підходу до обґрунтування системи найбільш раціональних і дієвих інструментів, тим більше в умовах війни і обумовлених нею критичних ресурсних можливостей, як регіональних органів влади, так і місцевих громад.

Формулювання цілей статті

Метою статті є здійснення аналізу та ідентифікація проблемних аспектів, а також обґрунтування рекомендацій в частині вдосконалення інструментарію управління місцевим економічним розвитком на прикладі однієї з територіальних громад України.

Виклад основного матеріалу

Результати аналізування соціально-економічного розвитку дозволили ідентифікувати ключові проблемні аспекти, які слугують перешкодами подальшого місцевого економічного розвитку та на усунення яких слід приділити ключові зусилля з боку органів місцевого самоврядування відносно підвищення ефективності державного управління розвитком територій (на прикладі однієї з територіальних громад України).

Так, передусім, йдеться про невисокі масштаби господарської діяльності суб'єктів господарювання, які функціонують на території громади. Йдеться про те, що в середньому на один суб'єкт господарювання у 2021 р. припадало близько 408 тис. грн, у т. ч. відповідні показники становили 11,1 млн грн у секторі юридичних осіб та 333,2 тис. грн у секторі фізичних осіб – підприємців. Значення цих показників поступалося середньо регіональному у понад 2 рази в секторі фізичних осіб – підприємців та у понад 2,5 рази – в секторі юридичних осіб – підприємств.

На території громади значна частина суб'єктів господарювання (близько 40 %) являють собою бюджетні організації, неприбуткові комунальні структури, а також громадські організації, що є свідченням низького рівня підприємницької активності місцевого населення. Додатковим підтвердженням відповідного висновку є те, що в середньому на 10 тис. населення у громаді припадає 72 фізичних особи – підприємця, тоді, як в середньому в області – 514 од., що у 7,1 рази більше. Ще вищим є розрив на концентрацією середніх та великих підприємств – юридичних осіб.

Недостатньо раціональною залишається також й структура чисельності суб'єктів господарювання територіальної громади (рис. 1). Так, з одного боку позитивно, що понад 40 % суб'єктів господарювання громади це підприємства оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів. Однак, при

цьому на галузі реального сектора економіки припадає значно менше від загальної чисельності суб'єктів господарювання. Так, частка сільського господарства, лісового господарства та рибного господарства становила у 2021 р. лише біля 4 %. Аналогічною була й ситуація відносно частки в структурі підприємств переробної промисловості – 3,92 %. На суб'єкти сфери будівництва припадало лише 1,17 % від загальної чисельності суб'єктів господарювання.

З іншого боку, до позитивного можна віднести достатньо велику чисельність суб'єктів господарювання, які функціонували у таких видах економічної діяльності, як транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (11,9 %), а також інформація та телекомунікації (13,7 %). Це є свідченням як спеціалізації місцевої економіки на послугах з транспортних перевезень, а також активізації на території громади процесів зі цифрової трансформації місцевої економіки. Більше того, суб'єкти сектора інформаційно-комунікаційних технологій, фактично, створюють продукти з високим вмістом доданої вартості, що забезпечує зростання конкурентоспроможності місцевої економіки, а також збільшення обсягів реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), створення нових робочих місць як безпосередньо в галузі, так і в суміжних видах економічної діяльності / галузях економіки.

З іншого боку, ведемо мову про надто розширений сектор інших видів діяльності. А це біля 22 %, тобто практично кожен п'ятий суб'єкт господарювання представлений не комерційним сектором. Це бюджетна і комунальна сфери, громадські організації і т. п.

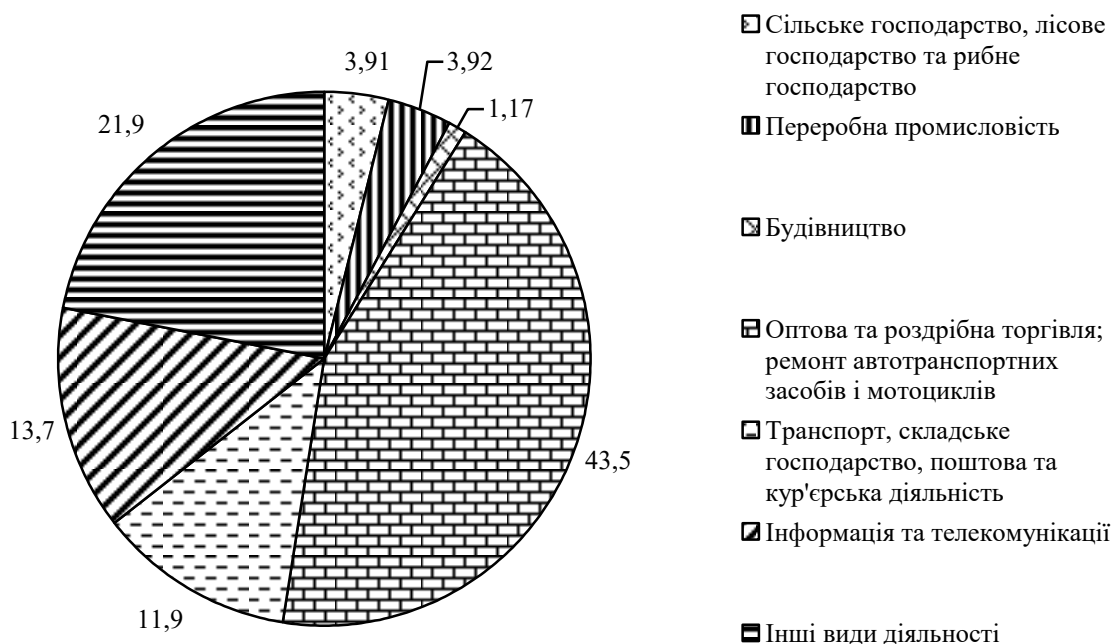

Рис. 1. Структура видів економічної діяльності територіальної громади у 2021 р.

Джерело: авторські розрахунки.

На жаль, схожа ситуація спостерігається й за внеском цих некомерційних секторів місцевої економіки в забезпечення зайнятості місцевого населення, а також формування поступлень до місцевого бюджету. Так, як видно з інформації, наведеної на рис. 2, ще більша частка припадала на ці сектори відносно зайнятості населення – 38,6 % або близько 40 %.

При тому, внесок у формування зайнятості (в порівнянні з часткою в структурі суб'єктів господарювання громади) був вищим у таких видах господарювання, як сільське господарство (7,8 %), переробна промисловість (17,1 %), будівництво (3,8 %), транспорт і зв'язок (17,9 %). Галузь «Інформація та телекомунікації» забезпечувала практично ідентичний внесок що у загальну чисельність суб'єктів бізнес-активності громади, що у створення робочих місць (13-14 %).

Однак, ситуація кардинально протилежна для такого виду економічної діяльності, як оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів. Якщо частка від загальної чисельності суб'єктів господарювання тут становила 43,5 %, то внесок у забезпечення робочих місць – лише 3,8 %. Це є свідченням надзвичайно дрібних форм господарювання торговельних підприємств, більшість яких представлена у формі фізичної особи – підприємця та ще й без додаткової найманої праці. Такі суб'єкти бізнесу здебільшого являють собою дрібненькі крамнички на ринках громади, сільських населених пунктах і

т. п. Відтак, стверджувати про суттєвий внесок торгівлі у забезпечення місцевого економічного розвитку аналізованої громади не доводиться.

Таким чином, економіка громади достатньо слабка, не є самодостатньою і в значній мірі залежить від податкових поступлень, які формуються не від діяльності суб'єктів господарювання, а бюджетних організацій (табл. 1).

Так, майже 37 % податкових надходжень до місцевого бюджету у 2021 р. формувалися за рахунок податків, які сплачувалися місцевими бюджетними організаціями, що є додатковим свідченням слабкості місцевого реального сектора економіки та низького рівня ділової активності місцевого населення. При цьому, внесок бюджетної сфери у формування податку з доходів фізичних осіб був ще більшим – 47,5 %.

Позитивно, що доволі істотним є внесок у формування дохідної частини місцевого бюджету такого виду економічної діяльності, як транспорт і зв'язок – 22,7 % загалом та 21,9 % за ПДФО.

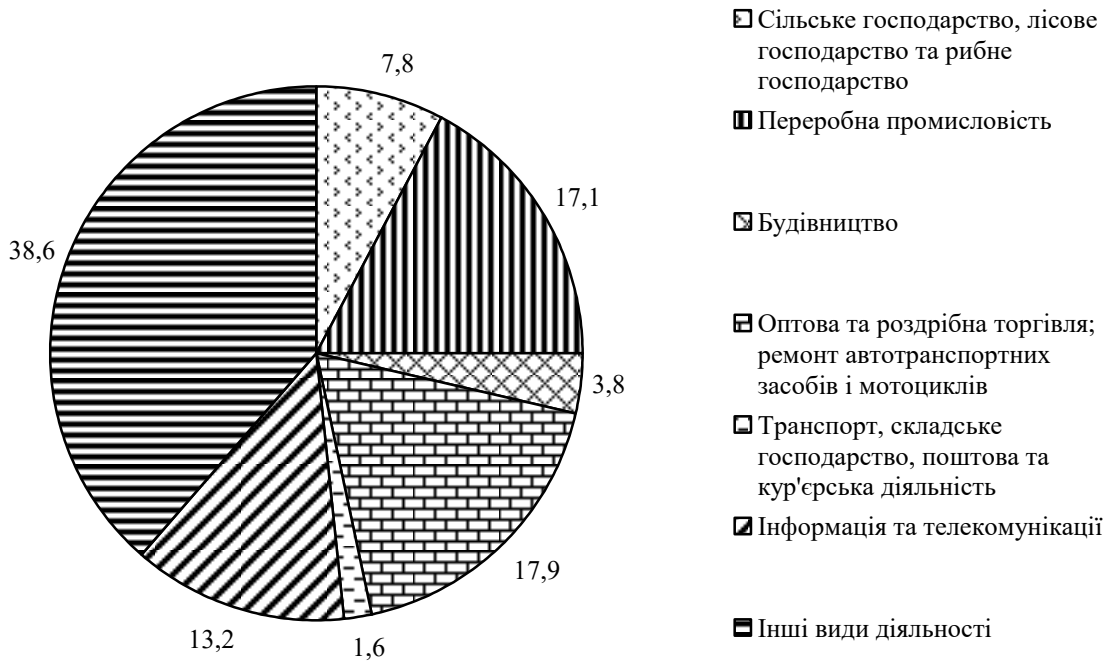

Рис. 2. Структура зайнятості населення територіальної громади за видами економічної діяльності у 2021 р.
Джерело: авторські розрахунки.

Таблиця 1

Показники зайнятості, оплати праці та надходжень до місцевого бюджету за сферами господарювання територіальної громади у 2021 р.

Види діяльності	Частка за чисельністю працівників, %	Середня місячна заробітна плата, грн	Частка за надходженнями до бюджету, %	у тому числі частка за ПДФО, %
Бюджетна сфера	48,04	12326,0	36,77	47,49
Транспорт і зв'язок	15,61	7700,6	22,70	21,98
Послуги	5,96	9003,5	5,99	4,56
Сільське господарство	7,33	37505,5	22,33	9,42
Торгівля	10,79	6913,7	8,26	5,90
Будівництво	1,67	6628,7	1,52	1,42
Переробна промисловість	9,23	10374,7	0,99	7,88
Інше	1,37	6278,9	1,43	1,36

Джерело: авторські розрахунки.

Однак, інші види економічної діяльності не забезпечили адекватних структурних ефектів у доходи бюджету громади. Особливо можна виділити діяльність підприємств переробної промисловості, як і забезпечили біля 1 % податкових поступлень та біля 8 % – ПДФО. Останні дві цифри також є певним свідченням тінізації діяльності підприємств цього виду економічної діяльності, коли «оптимізувати» формування фонду оплати праці істотно складніше, а ніж формування прибутку, що слугує базою його

оподаткування. Власне, в цьому, скоріше за все, й криється такий значний розрив між внеском цієї галузі у формування поступлень до місцевого бюджету за податковими загалом і за ПДФО зокрема.

На основі цих та інших результатів можна сформулювати систему ключових проблемних аспектів функціонування, які водночас й є провідними перешкодами на шляху розвитку аналізованої територіальної громади (рис. 3).

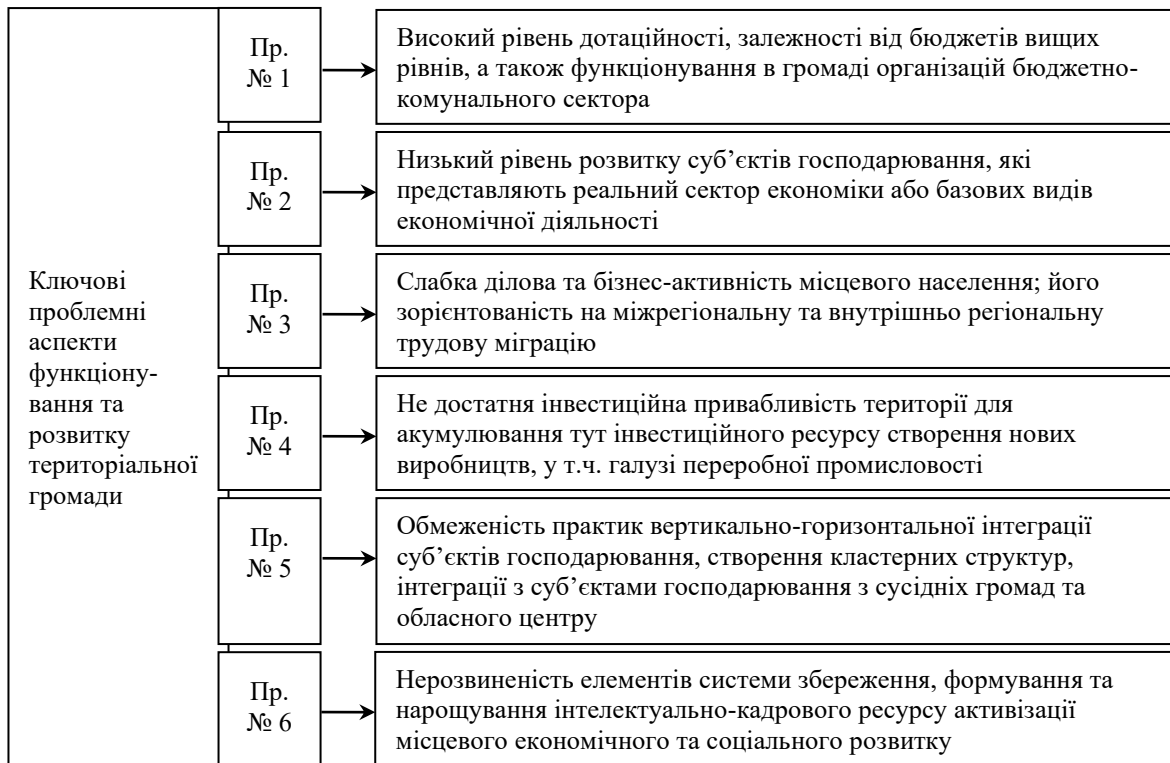

Рис. 3. Найбільш системні проблемні аспекти – недоліки державного управління розвитком територіальної громади
Джерело: авторська розробка.

Відтак, ідеться про обмеженість доходів місцевого бюджету, зокрема спроможності економіки (економічних агентів) територіальної громади наповнювати бюджет і знижувати, таким чином, рівень його дотаційності. Подолати цей виклик, характерний на нині для більшості вітчизняних територіальних громад можливо, однак засобами розвитку місцевого бізнесу, створення нових підприємств, розширення виробничих потужностей і забезпечення нарощення обсягів виробництва і збуту продукції (товарів, робіт, послуг). Йдеться про вирішення та подолання проблеми № 2 – низького рівня розвитку суб'єктів господарювання, які представляють реальний сектор економіки або базових видів економічної діяльності. Зрозуміло, що тут найбільшої ефективності, а, відтак, привабливості мають суб'єкти господарювання з високим рівнем доданої вартості і глибини переробки сировини, виготовлення кінцевої, а не проміжної, продукції.

Третє за вагомістю проблема функціонування більшості територіальних громад України стосується низької ділової активності населення, що безпосередньо проявляється у малій чисельності суб'єктів господарювання (у т. ч. у формі фізичних осіб – підприємців) у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення (показники на сільських територіях громад у 5-10 разів нижчі в порівнянні з обласними центрами та більш економічно розвиненими територіями регіону). Причин такого стану справ є багато, але з поміж них дві ключові: (1) обмеженість ресурсів (передусім – фінансових), причому в умовах критично високого рівня комерційного ризику та доровизни банківського кредитування, для створення і розвитку бізнесу, виведення його на рівень прийнятної фінансово-економічної ефективності та окупності; (2) недосконалість бізнес-середовища з його все ще низьким рівнем конкуренції та навпаки – високою монополізацією, проявами адміністративного тиску, зрощування бізнесу та влади, тиску на бізнес з боку більш потужних суб'єктів господарювання, непрозорістю доступу до ресурсів та ринків, прав діяльності і т. п.

Четверта проблема – низький рівень інвестиційної привабливості територій, особливо сільських поселень, де погана (а інколи – відсутня) якість дорожнього покриття, об'єкти нерухомості часто не забезпечені газозаведенням, водо – заведенням та відведенням, якісних Інтернет і т. п., бракує робочих рук. Часто території громад мають занедбані колишні об'єкти промислового виробництва, особливо видобувної галузі промисловості, проблеми екологічного характеру, бідності населення, відсутності робочих місць. Без усунення цих проблем практично не можливо буде залучити інвестиції на створення нових середніх і

великих підприємств (відповідно, забезпечення місцевого населення зайнятістю), реалізацію великих проєктів місцевого соціального і економічного розвитку, відновлення та стабілізації територій, їх переходу до сталого зростання.

Вирішити ці та інші проблеми могли б проєкти з створення на території громад кластерів, промислово-виробничих зон, реалізації проєктів з горизонтальної та вертикальної інтеграції, сільськогосподарської кооперації і т. п. Однак, такі практично не реалізуються, що також стримує активізацію розвитку економіки і нарощення економічного потенціалу місцевих громад.

На жаль, дуже багато територіальних громад на нині швидкими темпами втрачають все ще наявний людський, зокрема трудовий та інтелектуально-кадровий капітал. Причинами цього є війна та її наслідки у вигляді руйнування маєтків і інфраструктури, втрати підприємств і робочих місць, значної внутрішньої та активізації зовнішньої міграції населення тощо. Позаяк, до поки не будуть призупинені такі процеси, стверджувати як про ефективне державне управління, так і його позитивні наслідки у вигляді відновлення, а надалі – активізації місцевого економічного розвитку, не доводиться.

Таким чином, актуалізувалася потреба у формування та ефективному використанні більш ефективного та якіснішого інструментарію державного управління місцевим економічним розвитком. Очевидно, що такий підхід передбачає не один чи кілька, часто не пов'язаних між собою, не орієнтованих на реалізацію спільної мети і цілей, інструментів, а запровадження їх цілісного комплексу, системи. Інше завдання – це чітка орієнтація всіх інструментів на одночасне вирішення визначених вище найбільш проблемних аспектів функціонування та розвитку територіальних громад. Відповідна модель представлена на рис. 4.

Рис. 4. Інструментарій державного управління місцевим економічним розвитком територіальної громади
Джерело: авторська розробка.

Вона являє собою поєднання фінансово-інвестиційних, бюджетних, кредитних, грантових та соціально-економічних інструментів. Завдання фінансово-інвестиційних інструментів полягає у створенні різного роду інституційних елементів (індустріальних парків, центрів зростання, кластерів) системи залучення, акумулювання та ефективного використання фінансово-інвестиційних ресурсів, започаткуванні реалізації приватно-публічних проєктів у сфері місцевого економічного розвитку, використанні таких сучасних інструментів залучення ресурсів, як фінансовий лізинг та аутсорсинг; краундфандинг, револьверні фонди та ін.

Існують достатньо широкі можливості територіальних громад й у частині використання бюджетних інструментів, зі залученням яких можливо активізувати діяльність суб'єктів господарювання (підприємств і організацій), орієнтовану на вагомні заходи у сфері суспільного, соціального та економічного розвитку громад. Таким стимулами слугують пільги та преференції в частині місцевих податків і зборів, надання грантів, іншої бюджетно-грантової підтримки. Ресурси для ведення відповідної політики можливо

акумулювати з державних, регіональних і місцевих програм розвитку, переваг від міжмуніципальної співпраці, ін. джерел.

Не відхиляємо й кредитних інструментів забезпечення місцевого економічного розвитку. Відповідні кредити можуть мати як свою безпосередню природу (залучатися на загальних підставах в системі елементів фінансової системи на загал чи її банківського сектора зокрема) або ж носити специфічний цільовий характер у вигляді спеціально створюваних фондів фінансово-кредитної підтримки суб'єктів малого підприємництва або суб'єктів господарювання, які реалізують проекти у специфічних (суспільно важливих) сферах.

Як в підтримку цих ініціатив, так і власний додатковий характер можуть носити грантові інструменти. Власне, їх ключове призначення у залученні на цілі місцевого економічного розвитку засобів міжнародної технічної допомоги. Однак, гранти можуть спрямовуватися й на специфічні окремо взяті проекти, до прикладу, інфраструктурного розвитку.

Для покращення якості життя місцевого населення й розвитку підприємницької та іншої інфраструктури одне з провідних місць відводиться інструментам соціально-економічного характеру. Їх спрямування це, головне, стимулювання зайнятості, самозайнятості, розвитку підприємництва, у т. ч. соціального; надання соціального житла; реалізація проектів соціальної інклюзії різних категорій (особливо з високим рівнем соціальної вразливості) населення.

У сукупності реалізація визначених інструментів державного управління дозволить в значній мірі активізувати соціально-економічний розвиток вітчизняних територіальних громад, а також сприятиме покращенню якості життя місцевого населення.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Встановлено, що на сьогодні ключовими проблемними аспектами – перешкодами місцевого економічного розвитку (аналізованої територіальної громади) є високий рівень дотаційності, залежності від бюджетів вищих рівнів, а також функціонування в громаді організацій бюджетно-комунального сектора; низький рівень розвитку суб'єктів господарювання, які представляють реальний сектор економіки або базових видів економічної діяльності; слабка ділова та бізнес-активність місцевого населення; його зорієнтованість на міжрегіональну та внутрішню регіональну трудову міграцію; недостатня інвестиційна привабливість території для акумулювання тут інвестиційного ресурсу створення нових виробництв, у т.ч. галузі переробної промисловості; обмеженість практик вертикально-горизонтальної інтеграції суб'єктів господарювання, створення кластерних структур, інтеграції з суб'єктами господарювання з сусідніх громад та обласного центру; нерозвиненість елементів системи збереження, формування та нарощування інтелектуально-кадрового ресурсу активізації місцевого економічного та соціального розвитку.

Задля подолання цих перешкод місцевого економічного розвитку слід сформувати та поетапно реалізувати арсенал таких інструментів державного управління, як фінансово-інвестиційні (створення індустріальних парків, центрів зростання, кластерів; державно-приватне партнерство; фінансовий лізинг та аутсорсинг; краундфандинг; створення револьверних фондів), бюджетні (податкове стимулювання; реалізація місцевих соціальних та економічних програм; міжмуніципальна співпраця; застосування бюджетів участі), кредитні (залучення банківського та іншого кредитування; надання порук; створення фондів фінансової підтримки; місцеві облігаційні позики), грантові (залучення ресурсів міжнародної технічної, у т. ч. фінансової, допомоги; формування і реалізація грантових програм і проектів) та соціально-економічні (стимулювання зайнятості, самозайнятості, розвитку підприємництва, у т. ч. соціального; надання соціального житла; реалізації проектів соціальної інклюзії).

Перспективи подальших наукових досліджень в цій сфері стосуються моделювання взаємозв'язків між ефектами від реалізації інструментів державного управління та їх наслідками в частині активізації місцевого соціально-економічного розвитку і покращення якості життя місцевого населення (громади).

Література

1. Akai N., Sakata M. Fiscal decentralization contributes to economic growth: evidence from state-level cross-section data for the United States. *Journal of Urban Economics*, 2002, 52 (1), 93-108.
2. Biletska I.M. Напрями імплементації досвіду Польщі в контексті підвищення ефективності державної політики децентралізації та забезпечення соціально-економічного розвитку України. *Держава та регіони*, 2020. № 4 (115), С. 25-32.
3. Edwards B., Yilmaz S. Boex J. Decentralization as a Post-Conflict Strategy: Local Government Discretion and Accountability in Sierra Leone. *Public Administration and Development*, 2015. 35(4). DOI: 10.1002/pad.1707.
4. Lin J., Liu Z. Fiscal decentralization and economic growth in China. *Economic Development and Cultural Change*, 2000. 49 (1), 1-21.
5. Литвинчук І., Скидан О., Іванюк О. Місцеве управління та територіальний розвиток на основі гіс. *Теорія управління та дослідження сільського бізнесу та розвитку інфраструктури*, 2021. № 42 (4), С. 422-433.

6. Патицька Х., Гринчишин І., Чемерис В. Просторові диспропорції у розвитку територіальної громади в умовах адміністративно-фінансової децентралізації. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 2020. № 6 (4), С. 43-62.
7. Сторонянська І., Бенівська Л. Ризики адміністративно-фінансової децентралізації: теоретичні гіпотези та емпірична оцінка. *Економічний часопис–XXI*, 2017. № 166 (7-8), С. 76-79.
8. Сторонянська І. З. Соціально-економічний розвиток територіальних громад центральної України в умовах децентралізації: науково-аналітичний звіт. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». Львів. 2019.

References

1. Akai, N., Sakata, M. (2002). Fiscal decentralization contributes to economic growth: evidence from state-level cross-section data for the United States. *Journal of Urban Economics*, 52 (1), 93-108.
2. Biletska, I.M. (2020). Directions of implementation of the Polish experience in the context of increasing the effectiveness of the state policy of decentralization and ensuring the socio-economic development of Ukraine. *State and regions*. 4 (115), pp. 25-32.
3. Edwards, Benjamin, Yilmaz, Serdar & Boex, Jameson. (2015). Decentralization as a Post-Conflict Strategy: Local Government Discretion and Accountability in Sierra Leone. *Public Administration and Development*, 35(4).
4. Lin, J., Liu, Z. (2000). Fiscal decentralization and economic growth in China. *Economic Development and Cultural Change*, 49 (1), 1-21.
5. Lytvynchuk, I., Skydan, O., Ivaniuk, O. (2021). Local governance and territorial development on the basis of gis. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 42 (4), pp. 422-433.
6. Patytska, K., Hrynchyshyn, I., Chemerys, V. (2020). Spatial disproportions in development of territorial community under conditions of administrative and financial decentralization. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 6 (4), pp. 43-62.
7. Stosnyanska, I., Benovska, L. (2017). Risks of administrative and financial decentralisation: theoretical hypotheses and empirical assessment. *Economic Annals–XXI*, 166 (7-8), pp. 76-79.
8. Stosnyanska, I. Z. (ed) (2019). Socio-economic development of territorial communities of central Ukraine in conditions of decentralization: scientific and analytical report. Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. Lviv. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20190040.pdf>.